

บทคัดย่อ

เรื่อง ชุมชนบ้านกุดแคนกับลำห้วยคำพู่

ผู้วิจัย 1. เด็กหญิงฉัตรธนา รั้งวัฒนา
2. นางสาวจิราวรรณ ศรีอำนาจ
3. นางสาวเจนจิรา อุทัยแสน

ที่ปรึกษา คุณครูจารุณี ดวงชัย

ปีที่พิมพ์ พ.ศ. 2553

การศึกษาเรื่องนี้มีจุดมุ่งหมาย เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของลำห้วยคำพู่กับวิถีชีวิตคนบ้านกุดแคน และศึกษาการเปลี่ยนแปลงของลำห้วยคำพู่ส่งผลกระทบต่อประชาชนบ้านกุดแคน พื้นที่ศึกษาห้วยคำพู่บ้านกุดแคน ตำบลหนองโน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม วิธีการศึกษาใช้วิธีเก็บข้อมูลจากภาคสนามเป็นหลักผู้ให้ข้อมูลผู้เฒ่า ผู้แก่ ชาวนา เจ้าหน้าที่ชลประทาน และนำข้อมูลที่ได้มาจัดหมวดหมู่ นำไปใช้จัดเวทีกลุ่มสนทนาให้ตรวจสอบข้อมูลโดยผู้เข้าร่วมสนทนาเพื่อความถูกต้องของข้อมูลแล้วนำมาเรียบเรียงใหม่ตรงตามจุดมุ่งหมาย นำเสนอผลการศึกษาแบบพรรณนาวิเคราะห์

ผลการศึกษา

1. ประวัติความเป็นมาห้วยคำพู่เป็นแหล่งน้ำธรรมชาติที่เกิดจากต้นน้ำในหมู่บ้านโนนมี ตำบลดอนหวาน อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม สายน้ำจากห้วยคำพู่ไหลผ่านหลายหมู่บ้านเริ่มตั้งแต่บ้านโนนมี โลกก่อ หัวช้าง หนองโก นานกเขียน บ้านกุดแคน แล้วไหลไปสู่ห้วยบ้านท่าแร่ลงสู่อ่างเก็บน้ำแก่งเลิงจาน เรียกชื่อห้วยคำพู่เพราะมีน้ำผุดขึ้นมาเป็นวงกลมเหมือนน้ำใต้ดินผุด จึงเรียกห้วยคำพู่ คือการกระจายของฟองน้ำเกิดขึ้นในลำห้วย

2. ชีวิตของคนในชุมชนสัมพันธ์กับลำห้วยคำพู่พบว่าคนหลายหมู่บ้านที่ใช้ลำห้วยคำพู่มีชาวบ้านโนนมี โลกก่อ หัวช้าง หนองโก นานกเขียน บ้านกุดแคน ซึ่งคนจากหมู่บ้านเหล่านี้ได้พึ่งพาห้วย คำพู่ ในยุคตั้งชุมชนก่อน ปี พ.ศ. 2490 ในฤดูฝนคนได้ หาปลา หาหน่อไม้ เก็บผัก วัล ควายได้ลงอาบน้ำ คนหาปลาเป็นกลุ่ม ๆ ร่วมกัน แต่ในยุคที่ 2 พ.ศ. 2490 – พ.ศ. 2512 ห้วยคำพู่มีการเปลี่ยนแปลงจากฝ่ายตลิ่งน้ำเกิดขึ้นจากชาวนาแย่งกันเป็นเจ้าของพื้นที่ฝั่งน้ำห้วยคำพู่ และ

แย่งกันเป็นเจ้าของลำน้ำห้วยคำพุดปริมาณมีน้อย คนสร้างฝายทดน้ำขึ้นในลำห้วยเพราะประสบภัยแล้งฝนทิ้งช่วงปริมาณน้ำในลำห้วยคำพุดมีน้อย ชาวบ้านที่มีนาติดฝักห้วยคำพุดได้นำน้ำ ใช้น้ำที่คนสาธารณะฝักลำห้วยทำสวนผักของตนเอง ชาวบ้านที่ไม่มีที่นาห้วยไม่ได้ใช้น้ำห้วยคำพุด

ยุคที่สามยุคขุดลอกห้วยคำพุด พ.ศ. 2512 – พ.ศ. 2535 ให้ลี้กักเก็บน้ำให้มากตามนโยบายเงินผันของรัฐและโครงการอีสานเขียว ชาวบ้านกุดแคนและหมู่บ้านอื่น ๆ ได้ใช้ห้วยคำพุดร่วมกัน แต่ใช้ตามนโยบายรัฐเพราะมีการใช้น้ำชลประทานอ่างเก็บน้ำโคกก่อเป็นต้นน้ำส่งน้ำมาลำห้วยและเข้าคลองซอยตามทุ่งนาเป็นยุคขยายพื้นที่เพาะปลูกพืชสวนปลูกมะเขือเทศ พริก เกิดพ่อค้าคนกลางในท้องถิ่นชาวบ้านยังคงหาอยู่หากินตามธรรมชาติมีน้อย ส่วนมากซื้ออาหารตามรถขายอาหารเข้ามาในหมู่บ้านกุดแคน ความสัมพันธ์ของคนที่ใช้ลำห้วยคำพุดร่วมกันกลายเป็นมีคนใช้น้ำห้วยคำพุดทำเกษตรกรรมเป็นหลักในครัวเรือนผลิตสินค้าพืชสวนแข่งขันกัน

ยุคที่สี่ ยุคการพัฒนา พ.ศ. 2535 ถึงปัจจุบันเป็นยุคที่ห้วยคำพุดได้สะสมสารเคมีจากการระบายน้ำจากนาและสวนลงสู่ห้วยคำพุด เพราะชาวบ้านมีสระในนาตนเอง เก็บน้ำไว้เลี้ยงปลาให้ควาย วัวได้กินน้ำ โดยไม่พึ่งพาลำห้วยเลี้ยงวัว – ควาย น้ำในห้วยคำพุดไม่สะอาดเดินข้ามลำห้วยเป็นโรคคัน ชาวบ้านไม่มีจิตสำนึกจะช่วยกันทำน้ำให้สะอาด มองห้วยคำพุดเป็นทรัพยากรที่ไม่มีชีวิต

ประโยชน์ของการศึกษาเรื่องนี้ได้ข้อค้นพบชาวบ้านมีอาชีพเกษตรกรรมจากการใช้ลำน้ำห้วยคำพุดตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันแต่ไม่มีการพัฒนาสิ่งแวดล้อมในลำน้ำให้มีน้ำสะอาด ถ้าสิ่งที่เกิดขึ้นยังเป็นอยู่อย่างนี้ลำน้ำในลำห้วยคำพุดจะก่อให้เกิดมลพิษกับน้ำในอ่างเก็บน้ำแก่ง เลิงจานในโอกาสต่อไป แนวทางแก้ปัญหาที่ไม่มีองค์กรใดให้ความสนใจซึ่งทีมยูววิจัยจะจัดสื่อในรูปการแสดงวิถีชีวิตของน้ำกับคนบ้านกุดแคนต่อไปเพื่อปลูกจิตสำนึกใหม่ในอนาคตและจัดตั้งเป็นชมรมรักษาลำห้วยคำพุดให้เกิดขึ้นในชุมชน